

Kritik mot Växjö tingsrätt för handläggningen av ett ärende om upphörande av godmanskap

Beslutet i korthet: Enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken kan tingsrätten anordna godmanskap för den som behöver det. I allmänhet krävs samtycke av den som ska ha god man. En person hade fått en god man efter egen ansökan och ansökte nu hos tingsrätten om att godmanskapet skulle upphöra. Det innebar att det inte längre fanns samtycke till godmanskapet. Tingsrätten hade att handlägga ärendet med den utgångspunkten. Tingsrätten skulle därför antingen upphäva godmanskapet eftersom samtycke numera saknades eller konstatera att det var fråga om ett undantagsfall där det inte gick att inhämta samtycke. Det tog emellertid mer än åtta månader för tingsrätten att vidta den första faktiska handläggningsåtgärden och tretton månader innan ärendet var avgjort. Jag uttalar allvarlig kritik mot en domare vid tingsrätten för den bristfälliga handläggningen och för att handläggningstiden har varit helt oacceptabel.

Anmälan

AA framförde i en anmälan, som kom in till JO den 30 december 2010, klagomål mot Växjö tingsrätt och Överförmyndaren i Ljungby kommun m.fl. Han uppgav bl.a. att hans syster BB i januari 2010 skrivit ett brev till överförmyndaren om att hon ville bli befriad från sitt godmansförordnande men att tingsrätten ännu inte meddelat något beslut i saken.

Utredning

AA:s klagomål mot Överförmyndaren i Ljungby kommun har varit föremål för ställningstagande av stf justitieombudsmannen Jan Pennlov i JO:s ärende dnr 7423-2010.

När det gäller klagomålen mot tingsrätten granskades vissa handlingar i överförmyndarens akt beträffande BB och dagboksbladet i tingsrättens ärende Ä 447-10, varvid följande kom fram.

År 1989 anordnades godmanskap för BB för hjälp med att bevaka hennes rätt, förvalta hennes egendom och sörja för hennes person. Genom en skrivelse som kom in till Växjö tingsrätt den 5 februari 2010 överlämnade Överförmyndaren i Ljungby kommun en skrivelse från BB enligt vilken BB ville "säga upp" sitt godmansförordnande. Överförmyndaren yttrade sig i samband med överlämnandet

och uppgav att den gode mannen ansåg att det inte förefaller finnas förutsättningar för upphävande av godmanskapet. Överförmyndaren ansåg mot den bakgrunden att godmanskapet skulle kvarstå. I skrivelsen föreslog överförmyndaren att det under en försöksperiod skulle undersökas om BB klarade av att sköta sin ekonomi. Överförmyndaren uppgav vidare att om förutsättningar för upphävande därvid bedömdes föreligga, skulle överförmyndaren ansöka om godmanskapets upphävande.

Rådmannen CC vid tingsrätten kontaktade den 13 april 2010 överförmyndaren per telefon. Av en tjänsteanteckning upprättad i anslutning till telefonsamtalet framgår att BB fått en ny god man och att CC kommit överens med överförmyndaren om att de "skulle höras vid om cirka två månader för att se hur det utvecklats för BB och hur detta ärende kan hanteras då". Vidare antecknades att det "kan vänta något med att förelägga BB att precisera sitt yrkande".

Enligt en anteckning på dagboksbladet ägde en ny kontakt rum med överförmyndaren den 30 september 2010, varvid kom fram att BB:s samarbete med den nya gode mannen i huvudsak fungerade bra. Sedan tingsrätten den 15 oktober förelagt BB att precisera sitt yrkande, gav hon den 27 oktober in ett yttrande i vilket hon uppgav att hon inte vill ha någon god man och att hon ville att godmanskapet skulle upphöra snarast. Skriftväxling pågick fram till början av februari 2011.

Ärendet remitterades till tingsrätten som anmodades att komma in med upplysningar om och yttra sig över handläggningen av det aktuella ärendet.

Tingsrätten (dåvarande lagmannen DD) kom in med ett yttrande till vilket fogades upplysningar från ansvarige rådmannen CC och en kopia av tingsrättens beslut den 3 mars 2011 om att godmanskapet för BB skulle upphöra m.m.

CC upplyste följande.

Den 5 februari 2010 inkom en skrivelse undertecknad av BB överlämnad hit av Överförmyndaren i Ljungby. Hennes skrivelse var vagt formulerad och behandlade olika saker.

Så fort jag fick tillfälle att närmare granska ärendet insåg jag att det krävde ytterligare utredning och preciseringar. Detta med hänsyn till det officialansvar som åvilar domstol i sådana här ärenden. Jag kontaktade därvid överförmyndaren. Jag hänvisar till anteckningar i dagboksbladet över vad som skett.

Överförmyndaren upplyste att BB just hade fått en ny god man och att hon inte syntes må så psykiskt bra och att hon behövde hjälp.

Eftersom BB just hade fått en ny god man beslöt jag att avvakta en tid för att se hur det skulle fungera innan jag förelade henne att precisera sitt yrkande, för att se vilket som skulle vara den bästa hjälpen för henne.

Vid förnyad kontakt med överförmyndaren i Ljungby fick jag veta att BB:s samarbete med den nya gode mannen i huvudsak fungerade bra. Därefter förelade jag henne att precisera sitt yrkande.

BB yrkade att godmanskapet skulle upphöra.

Jag beslöt i anledning härav att undersöka grunden för godmansförordnandet för BB. Min tanke med det var att se om utredningen då, med läkarintyg eller på annat sätt, visade att hennes tillstånd innebar hinder för att inhämta hennes mening. I så fall skulle det ha blivit aktuellt att ta in ett läkarintyg nu. Jag förelade överförmyndaren att ge in beslutet om godmanskap.

Överförmyndaren har upplyst att beslutet var från dåvarande Ljungby tingsrätt 1989, men att själva beslutet inte återfunnits i deras akt. Viss tid har åtgått även i Växjö tingsrätt för att eftersöka beslutet men utan framgång. Av akthandlingarna från Ljungby tingsrätt framgår att BB själv hade ansökt om att god man skulle förordnas för henne och att något läkarintyg inte hade företetts.

Därefter tog jag in yttrande från goda mannen i frågan om upphörande av godmanskapet. Goda mannen ifrågasatte BB:s önskan att godmanskapet skulle upphöra. Det yttrandet har skickats till överförmyndaren och BB för kännedom. Ärendet är nu avgjort.

BB har under ärendets handläggning kontaktat tingsrätten och begärt att ärendet skall avgöras, vilket framgår av dagboksbladet.

Min bedömning

Det är naturligtvis viktigt och önskvärt att alla mål och ärenden avgörs så fort som möjligt.

Vid handläggning av målen på min enhet prioriterar jag dem normalt i ordningen brottmål, tvistemål och ärenden. Framkommer det i något mål eller ärende omständigheter som tyder på att det skulle vara särskilt brådskande tar jag det givetvis med förtur.

Det aktuella ärendet gäller upphörande av godmanskap. Det är givetvis av stor vikt att den enskilda får så snabbt besked som möjligt. Jag bedömde dock inte att upphörande av godmanskap normalt är lika brådskande som anordnande av godmanskap där det ofta kan vara av vikt att den enskilda får snabb hjälp att hantera bland annat sin ekonomi.

Jag har inte heller av lagtexten kunnat finna att dessa ärenden normalt skall avgöras särskilt skyndsamt. I Walin och Vängbys Kommentar till föräldrabalken 11 kap 17 § s 11:48 anges visserligen att det ofta är av vikt att ett ärende om anordnande eller upphörande av godmanskap för sjuk person eller förvaltarskap avgörs snabbt. Där har dock inte angetts något skäl till varför frågor om upphörande av godmanskap skulle vara särskilt brådskande.

I det nu aktuella ärendet är fråga alltså om upphörande av godmanskap. Enligt min bedömning har det inte framkommit något som talar för att ärendet skulle behöva avgöras mer skyndsamt än andra. Jag har därför inte funnit skäl att frångå min normala prioritetsordning.

Med hänsyn till ärendets art och de utredningsåtgärder som jag ansåg behövde företas och med hänsyn till det övriga arbetet på min enhet anser jag inte att ärendet tagit alltför lång tid.

DD anförde följande.

Ärenden om god man fördelas lika i tingsrätten mellan målenhet 1 och underenhet 2:2 i målenhet 2. För den senare underenheten ansvarar CC. Under 2010 lottades in 128 ärenden om god man på hans underenhet. Vid årets utgång var 15 av dessa inte avgjorda. Av de oavgjorda ärendena hade fyra kommit in under första halvåret 2010 och det nu aktuella ärendet var det äldsta.

Ärenden om god man är av förturskaraktär. Det understryks av att hälften av de oavgjorda ärendena kommit in under sista kvartalet 2010. Vissa ärenden kan kräva mer eftertanke och utredning än andra och därmed inte drivas framåt i samma takt som de flesta andra ärenden. Jag bedömer att det nu aktuella var ett sådant ärende.

Det gick två månader innan CC tog en första kontakt med överförmyndaren. Han har i anteckning på dagboksbladet den 13 april 2010 angivit skälet härtill. Efter denna kontakt med överförmyndaren gick det mer än fem månader innan överförmyndaren vände sig till CC. Även detta uppehåll i handläggningen har han motiverat i anteckningen den 13 april. Från och med oktober 2010 till dess ärendet avgjordes den 3 mars 2011 har förelägganden riktats mot sökanden, överförmyndaren och gode mannen. Frågan är om kritik kan riktas mot CC för att han inte drivit handläggningen kraftfullt redan när ärendet kom in till tingsrätten. Han har i sitt yttrande och genom anteckningar i dagboksbladet motiverat de överväganden som han gjort. Även om uppehållet i handläggningen under fem månader – med beaktande av mellankommande semesterperiod – framstår som onödigt långt, har jag i detta ärende förståelse för de överväganden som CC gjorde och som ledde till att handläggningen inledningsvis inte drevs framåt med den kraft som normalt krävs. Det i sin tur ledde till en förhållandevis lång handläggningstid innan ärendet avgjordes. Med hänsyn till vad de bifogade handlingarna utvisar om omständigheterna i ärendet anser jag ändå att ärendet avgjordes inom rimlighetens gränser.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Därefter infordrades ett nytt dagboksblad samt vissa ytterligare handlingar i tingsrättens ärende.

Bedömning

Enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken ska rätten – om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person – om det behövs besluta att anordna godmanskap för honom eller henne. Ett sådant beslut får inte meddelas utan samtycke av den för vilken godmanskap ska anordnas, om inte den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening inhämtas.

Av 11 kap. 19 § framgår att godmanskapet ska upphöra om en god man inte längre behövs. Beslut om att godmanskap enligt 4 § ska upphöra fattas av rätten.

Om en god man har förordnats med huvudmannens samtycke enligt 11 kap. 4 § och huvudmannen begär att godmanskapet ska upphöra, brister således en av förutsättningarna för förordnandet, nämligen huvudmannens samtycke. I förarbetena till bestämmelsen sägs också att rätten i den situationen bör entlediga den gode mannen under förutsättning att huvudmannens tillstånd inte är sådant att kravet på samtycke enligt 4 § kan efterges. I vissa fall kan det därvid finnas skäl att ersätta godmanskapet med ett förvaltarförordnande, som inte kräver samtycke från huvudmannen (prop. 1987/88:124 s. 179).

Svea hovrätt har i ett mål prövat frågan om ett godmanskap skulle kvarstå sedan en person hade begärt att detta skulle upphöra (RH 1990:67). Hovrätten konstaterade att det inte hade påståtts att personens tillstånd skulle vara sådant att kravet på samtycke kunde efterges. Vid sådant förhållande saknades laga grund för att låta godmanskapet bestå trots att personen i fråga begärt att det skulle upphöra. Hovrätten angav vidare att det inte heller hade gjorts gällande att det skulle föreligga behov av förvaltare.

Enligt min mening framstår det som uppenbart att BB i den skrift som den 5 februari 2010 lämnades över av överförmyndaren till tingsrätten begärde att godmanskapet skulle upphöra. En sådan begäran kan inte uppfattas på annat sätt än att BB inte längre samtyckte till att ha god man. Om hennes tillstånd var sådant att kravet på samtycke inte kunde efterges, fanns det därmed inte längre någon laglig grund för godmanskapet. Tingsrätten borde därför när ärendet kom in ha vidtagit åtgärder för att kunna ta ställning till om godmanskapet skulle upphöra. Jag noterar att överförmyndaren, såvitt framkommit, inte hade påstått att BB:s tillstånd var sådant att kravet på samtycke skulle efterges eller att det fanns behov av förvaltare.

I stället dröjde det drygt åtta månader innan tingsrätten vidtog någon faktisk handläggningsåtgärd, vilken var att förelägga BB att precisera sitt yrkande. Från det att ärendet inleddes vid tingsrätten till dess att tingsrätten avgjorde det dröjde det tretton månader. Genom beslutet upphävde tingsrätten godmanskapet för BB.

Det framstår enligt min mening som tydligt att det för den enskilde, som inte längre samtycker till godmanskapet, finns ett starkt intresse av att så snart som möjligt få ett besked från domstolen i saken. I kommentaren till 11 kap. 16 § föräldrabalken anges att det ofta är av vikt att ett ärende om anordnande eller upphörande av godmanskap för sjuk person eller förvaltarskap avgörs snabbt (Walin m.fl., En kommentar på Internet). En handläggningstid på tretton månader i ett ärende som det här aktuella framstår inte minst mot denna bakgrund som helt oacceptabel. Jag är förvånad över att CC i sitt yttrande till JO skriver att han inte anser att ärendet tagit för lång tid.

Sammantaget konstaterar jag att handläggningen av ärendet har varit bristfällig och att handläggningstiden har varit helt oacceptabel. För detta förtjänar CC allvarlig kritik.

Vad som i övrigt framkommit ger inte anledning till någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.